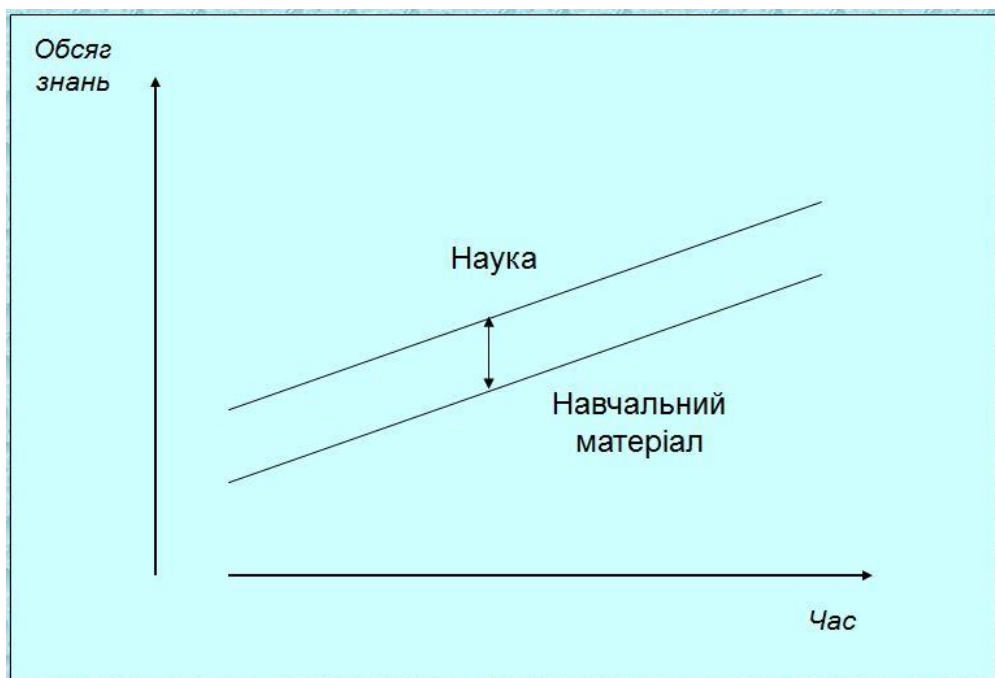

Чи потрібна фундаментальна підготовка сучасному лікарю ?

Проф. О.В.Атаман, Сумський державний університет

Шановні колеги! Спочатку я хотів би зупинитися на тому, чому власне постала винесена в назву моєї доповіді проблема?

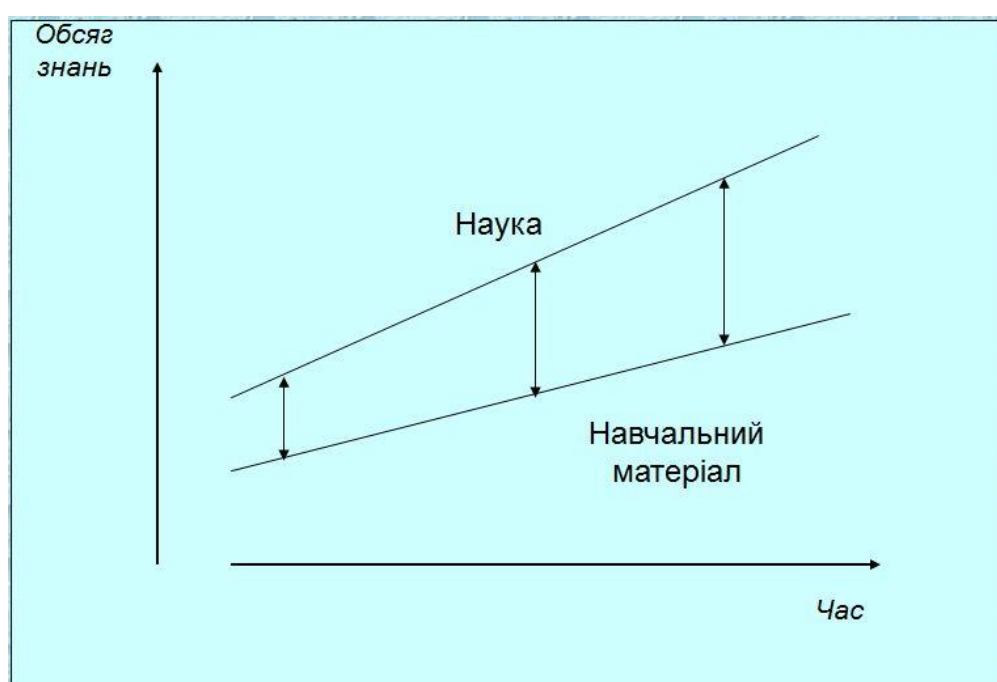
До останнього часу для нас беззаперечною аксіомою було те, що фундаментальні науки і відповідні навчальні дисципліни – це одне нерозривне ціле. Навчальна дисципліна – це по суті певна організаційна форма і методичні підходи та прийоми, за допомогою яких ми знайомимо студентів з досягненнями сучасної науки. А тому кожен з нас, хто викладає, за рівнем своїх знань має бути вченим, науковцем, а за вмінням доносити ці знання до студентів – педагогом. Нас так офіційно й називають науково-педагогічні працівники.

Єдність науки і теоретичних навчальних дисциплін полягала в тому, що неперервний розвиток науки обов'язково знаходив своє віддзеркалення у навчальних програмах. Звісно, що було певне відставання, об'єктивно зумовлене необхідністю перевірки наукових фактів, теорій, концепцій. Проте це відставання було незначним (у кілька років), і ми могли компенсувати

брак новітньої наукової інформації в підручниках своїми лекціями, які для кожного з нас, крім того, ставали засобом розвитку і самоствердження.

Сучасна наука з проникненням у клітинні, молекулярні, молекулярно-генетичні підвалини життєдіяльності організму і розвитку хвороб та патологічних процесів набула таких високих темпів розвитку, що ми, педагоги, стали не встигати за нею. Криві, що ілюструють темпи розвитку науки і її висвітлення в навчальному процесі втратили паралельність, відстань між ними стала неухильно, а нині і катастрофічно збільшуватися.

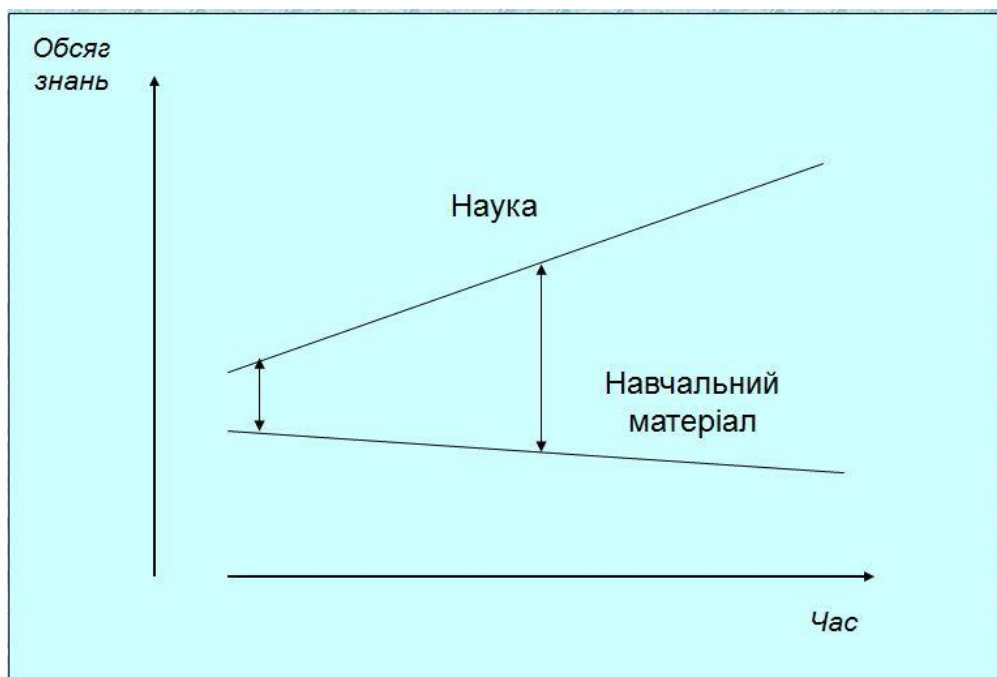
Сьогодні теоретичні навчальні дисципліни не в змозі охопити сучасну науку, обсяг знань у якій стрімко зростає. Це видно хоча б з обсягів підручників, насичених під зав'язку інформацією. Це Богомолець міг дозволити собі власні роздуми і образну художню мову, висвітлюючи різні аспекти патології в підручнику. Нині ж сучасні підручники мають настільки великий обсяг, що часто не вкладаються в одну книжку і друкуються в кількох томах.

Таким чином, маємо констатувати, що сьогодні існують об'єктивні, не залежні від нас чинники, які збільшують дистанцію між наукою і теоретичними навчальними дисциплінами. Такими є :

1) стрімке проникнення науки в клітинні, молекулярні і молекулярно-генетичні механізми життєдіяльності організму, розвитку хвороб і патологічних процесів, що веде до значного зростання обсягу знань у цій галузі;

2) обмежена навчальними планами кількість годин на лекційний курс і вивчення теоретичних дисциплін.

Проте, за наявності лише **об'єктивних чинників відставання теоретичних дисциплін від фундаментальної науки не мало би такого катастрофічного характеру, як нині.**

На жаль, існує низка суб'єктивних факторів, що до певної міри пояснюють нинішню ситуацію. Ці фактори перебувають у площині студент-викладач.

1. По-перше, маємо констатувати, що рівень загальної підготовки наших студентів не тільки не поліпшується, як нам цього хотілося б, а навпаки, падає. Чому так? Це тема окремої дискусії. До цього причетними є багато факторів: і школа, і батьки, і суспільство, і держава. Хочемо ми цього чи ні, але маємо адаптувати наші дисципліни до рівня загальної підготовки нашого студента.

2. Другий суб'єктивний чинник – це викладання. Єдність науки і навчальних дисциплін є наріжним каменем університетської освіти. Ця єдність, як я вже зазначав, ґрунтується на тому, що викладач обов'язково має бути вченим, науковцем. У цивілізованому науковому світі наука робиться в стінах університетів та численних їхніх підрозділах. Учений поєднує свою наукову роботу з педагогічною і, навпаки, педагог не може бути не науковцем.

Стосовно нашої української науки маємо з прикрістю констатувати, що ми дійшли вже до тієї межі, за якою починається повний занепад фундаментальної науки в стінах університетів і перш за все провідних. Активно йде процес руйнування і знищення відомих наукових шкіл. Як приклад, патофізіологічні кафедри очолюють фахівці інших спеціальностей: анатоми, фізіологи, фармакологи, педіатри, психіатри. Сьогодні науково-педагогічні працівники перетворюються просто у викладачів, а університети з храмів освіти й науки – на надавачів освітянських послуг. Загальний рівень підготовки викладачів поступово приходить у відповідність з рівнем підготовки пересічних студентів.

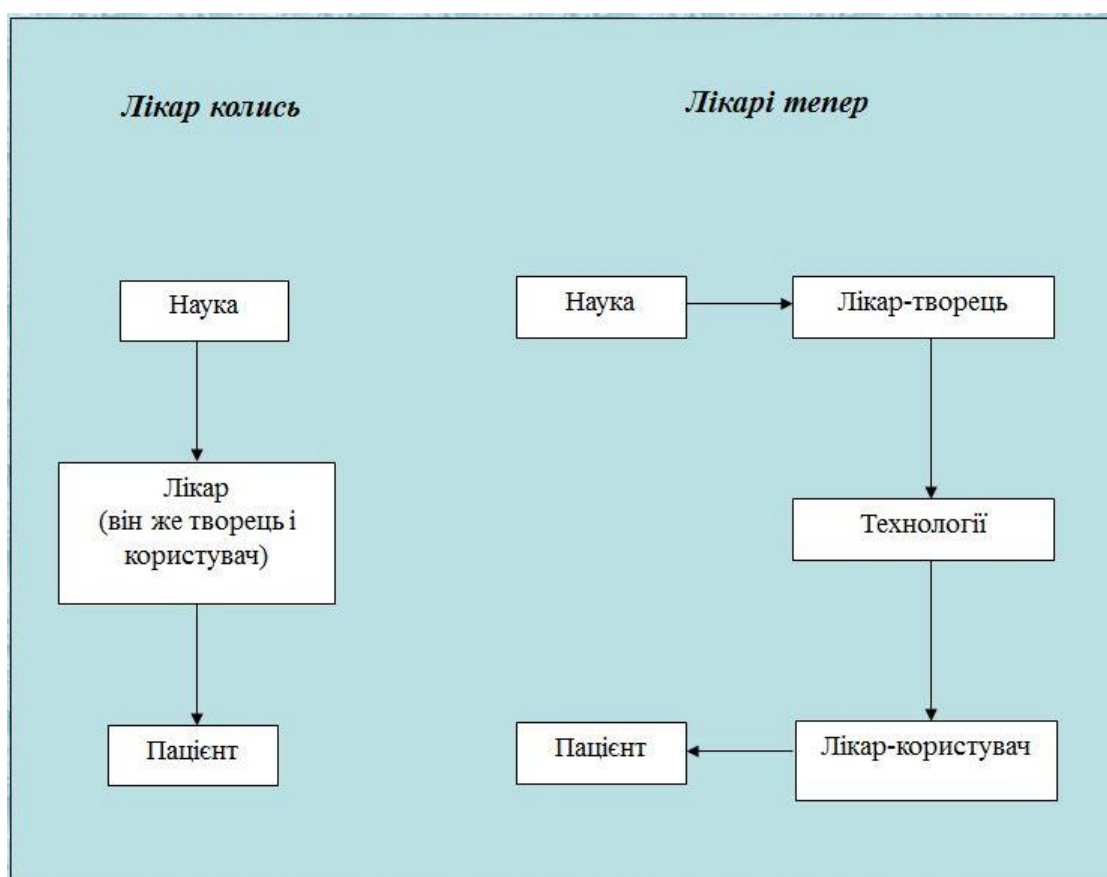
Поданий тут песимістичний аналіз стану справ у нашій галузі ставить цілий ряд запитань. Зокрема, кому потрібна фундаментальна підготовка і в якому обсязі? І врешті-решт, що робити?

Думаючи над цією проблемою, ми, несподівано для себе, дійшли парадоксальних, з огляду на свій науковий і педагогічний світогляд, висновків.

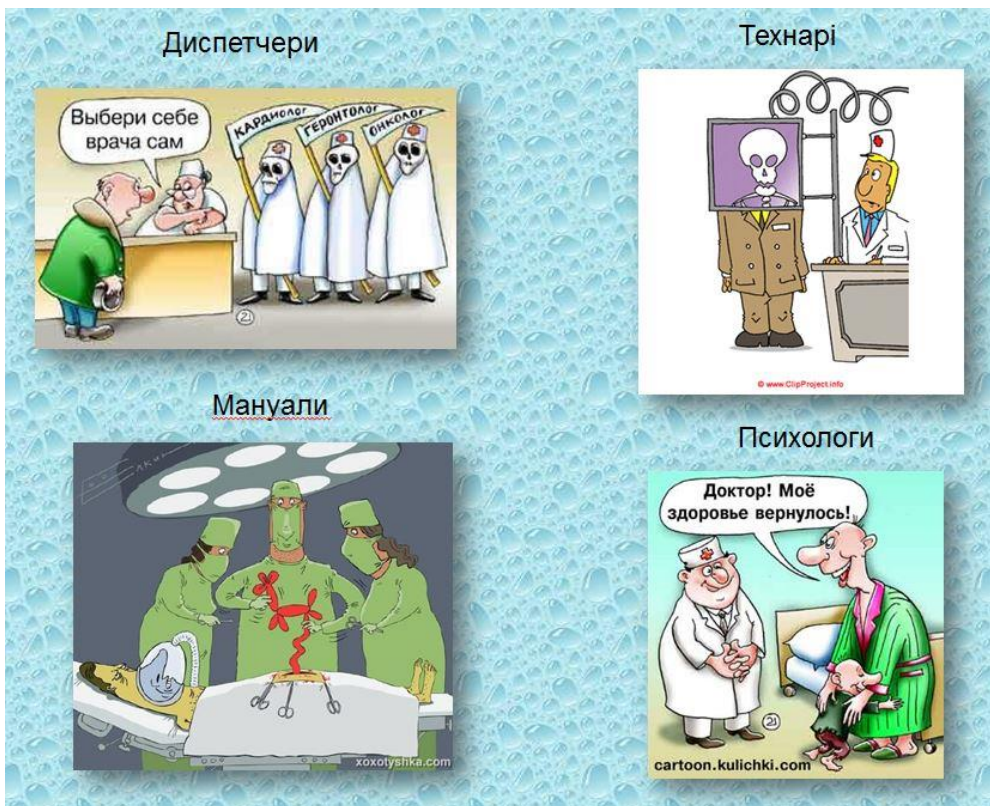
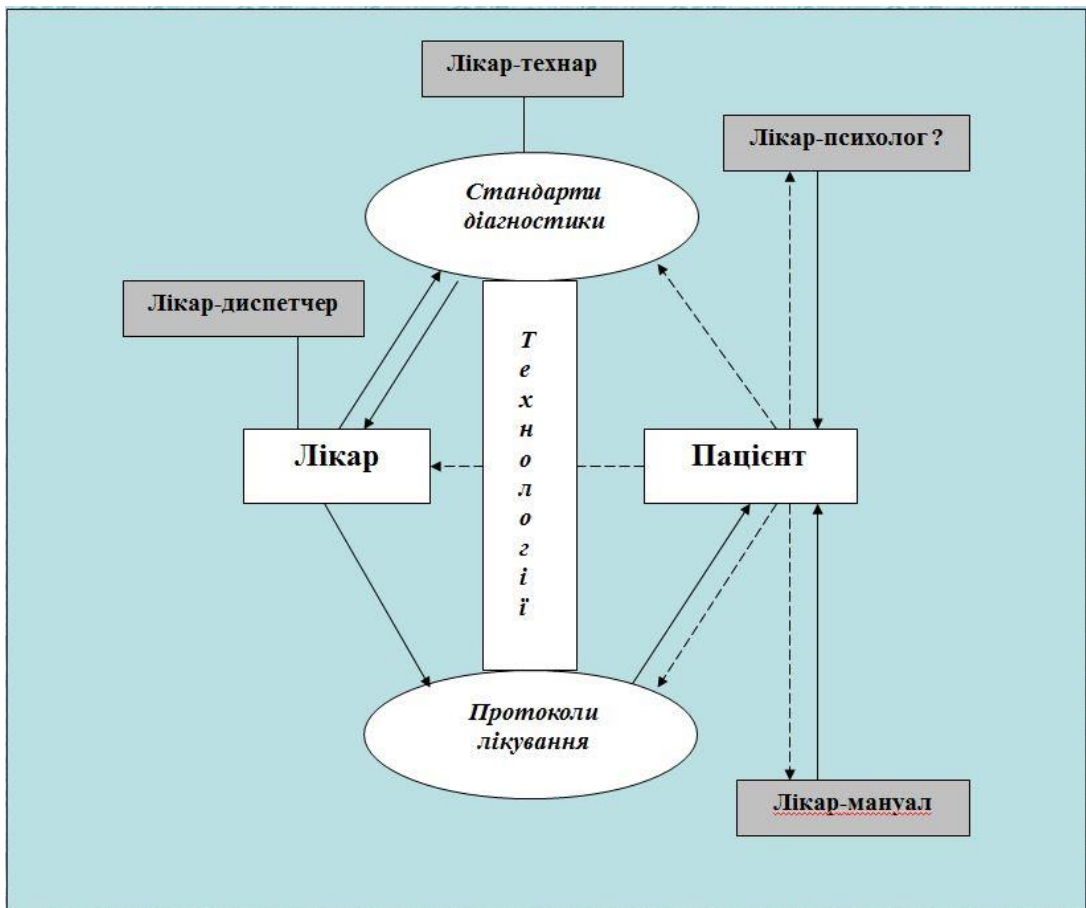
Суть основного з них, як це не прикро було для нас, полягала в тому, що **практична діяльність сучасного лікаря не потребує від нього фундаментальної медично-біологічної підготовки.**

Це колись лікар за браком наукових знань мав бути творцем, дослідником тощо. Нині він є користувачем сучасних технологій, які ґрунтуються на використанні новітньої апаратури, стандартів діагностики і протоколів лікування. Так само, як нам – користувачам персональних

комп'ютерів – не обов'язково знати сутність фізичних процесів, що лежать в основі роботи мікропроцесорів, вінчестерів, дисплея, методи і прийоми програмування тощо, так і практичному лікареві не є конче необхідними знання про фізичні основи ультразвукової діагностики, комп'ютерної томографії, про молекулярні механізми дії фармакологічних засобів тощо. Лікар-онколог із золотими руками легко обходиться у своїй роботі без знань молекулярно-генетичних механізмів канцерогенезу. **Нині сфера практичної масової медицини перестала бути сферою творчої діяльності, що потребує глибоких різнобічних знань.**

Практичний лікар виконує сьогодні функції або (1) *диспетчера*, або (2) *оператора* тієї чи іншої діагностичної чи лікувальної апаратури, або (3) *ремісника (мануала)*, коли ідеться про фахівців хірургічного профілю, або (4) *психолога*. Для підготовки таких фахівців цілком достатньо дати загальні уявлення про різні аспекти діяльності здорового і хворого організму. Лікареві для його практичної діяльності не є потрібною фундаментальна підготовка, що відповідає сучасному рівневі науки.

Тоді постає питання, якщо практичний лікар сьогодні є лише користувачем сучасних технологій і виконавцем протоколів, то хто ж має розробляти, удосконалювати, пропонувати ці технології і протоколи.

Безумовно, фахівці, підготовка яких має здійснюватися на засадах сучасної науки, лікарі, які за суттю своєї діяльності є дослідниками, науковцями.

У зв'язку з цим стає очевидною необхідність виокремити з підготовки практичних лікарів підготовку лікарів-дослідників. Якщо так, то впливає два завдання: (1) адаптувати навчальні програми з фундаментальних дисциплін до потреб лікаря-практика і (2) розробити програми підготовки лікарів-дослідників, що відповідають сучасному стану і тенденціям розвитку фундаментальних медично-біологічних наук.

Звісно, що першим кроком у цьому напрямі мало би бути виділення окремої спеціальності "лікар-дослідник". Такі спроби вже були, згадаймо хоча би медично-біологічний факультет в одному з московських медичних інститутів за радянські часи, чи медичний факультет Харківського університету ім. Каразіна. Проте, ця ідея тоді не знайшла належної підтримки ні серед офіційних державних чинників, ні в медичній спільноті.

Можливо, настав час повернутися до неї?

Дякую за увагу!